

προσωπεῖον δὲν θὰ φιρέσῃ ποτέ. Τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, τὴν ώμιδας εἰλικρινῆ καὶ ἀπροσποίητον, θὰ ὑμιλήσῃ καὶ πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς του, τὴν ὁποίαν ὡς ποιητής—δημοσιογράφος ὄμιλει πρὸς τοὺς ἀναγνώστας του. "Λν διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν θὰ διαπρέψῃ ὡς πολιτευόμενος—κατὰ τι θὰ βλαφθῇ; Δὲν ἀρκεῖ εἰς ἔνα ἄνθρωπον νὰ εἶνε ποιητής καὶ μάλιστα τῆς ἀξίας τοῦ Σουρῆ;

Καὶ τὶ περισσότερον ἀπὸ στίχους ἔκαμψεν εἰς τὴν ζωὴν του ὁ Παράσχος, ὁ ἐθνικός ποιητής, ἀλλὰ καὶ τὶ περισσότερον θὰ ἥθελεν ἀπὸ τὴν δημοτικότητα, ἀπὸ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀνέδειξεν ἔτι πλέον ἡ τελευταῖα του ἀσθένεια; Τὴν κλίνην τοῦ πονοῦντος ποιητοῦ περιεστοῖχισαν ὅλοι μὲ παλλούσας καρδίας καὶ δακρυσμένους ὁφθαλμούς, οὐδὲ ὑπῆρχε ψυχὴ ἐλληνική, μὴ ἀναπέμψασα εὐχάς εἰλικρινεῖς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ψάλτου, εἰς τὸ ἄσμα τοῦ ὁποίου ἀνετράφησαν δύο γενεαί. Καὶ ἦτο τόσον ἐπιβλητικὴ ἡ ἐκδηλωσίς τῆς κοινῆς αὐτῆς σύμπαθείας καὶ ἀγάπης, ὅστε θὰ ἐσυγχώρει τις καὶ αὐτοὺς τοὺς στίχους, οἱ ὄποιοι ἐδημοσιεύθησαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ εἰς ἀθηναϊκάς ἐφημερίδας. Τούλαχιστον ὁ μακρόθυμος καὶ πολυνέλαιος Θεός, ὁ συγχωρῶν τα πάντα, καὶ αὐτὰς φινέται τὰς χασματίας, εἰσήκουσε τῆς δενίσεως τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀπεδίωξε τὸν Θάνατον, τὸν ἐλλογῶντα παρὰ τὴν κλίνην τοῦ βάρδου. Καὶ ἡ ἐλπὶς εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὰς ψυχάς τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἥρχεν νὰ ψιθυρίζουν ὅλοι μετὰ χαρᾶς ὅτι πρὸ δὲλιγῶν ἡμερῶν δὲν ἐτόλμων νὰ διανοθῶσιν: «Ο Παράσχος θὰ ζήσῃ!»

Γρ. Ε.

νωνταῖ τυφλῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως δεκταῖ, ὡς μεθηματικὴ ἀξιώματα. Ἰδέαι τοιαῦται, ὅσον μέγεθος ἀληθείας καὶ ἀν περιέχουν, ὅσον ἰσχυρῶς καὶ ἀν παραμερίζουν τὸ πυκνὸν παραπέτασμα, ὑπὸ τὸ ὄποιον κρύπτεται τὸ ἄγνωστον φῶς, δὲν τὸ καταρρίπτουν ὅμως τὸ παραπέτασμα τοῦτο, ὅπισθεν τοῦ ὄποιον παραμένουν ἀκόμη πλεῖστα ὅστα διαφιλονεικούμενα, δυσεξιγνίαστα, ἀνεξερεύνητα. Τοιαῦτα ζητήματα, περίπλοκα καὶ πολύμορφα (ώς εἶνε παρὸ ἡμῖν καὶ τὸ τῆς γλώσσης) δὲν πρέπει ὡς ἀπλάνα τίθενται καὶ ἀπλῶς νὰ γίνωνται δεκτὰ ἢ νὰ ἀποκρούωνται. Καὶ τοιουτοτρόπως εἰς τὸν ὑποτιθέμενον ἀνωτέρω συγγραφέα δὲν θὰ ἥτο δύσκολον νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ λ. γ. τὰ ἔντονα:

Ἡ ἄκρα καθηρότης καὶ σαφήνεια τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος πρέπει ἀπολύτως καὶ ὡς κανὼν χωρὶς ἔξαρτεσιν νὰ ἐκληρθῇ; Μήπως τὸ ἐλληνικὸν πνεύμα δὲν ἐκδηλούστιν ἔτσι ἵστον σημαντικῶς, ὅσον ἀνομοίως, ὁ Ὁμηρος, ἀλλὰ καὶ ὁ Πίνδαρος, ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ Αισχύλος, ὁ Ἀνακρέων, ἀλλὰ καὶ οἱ Ὁρφικοί, ὁ Λουκιανός, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡράκλειτος; Μήπως τὸ ἐλληνικὸν πνεύμα δὲν πρέπει σφράτερον νὰ κρίνεται ὡς ἐυρύτατος κόσμος καὶ περιεκτικότατος, περικλείων ἐν σπέρματι ἢ ἐν ἀκμῇ πάντα τὰ στοιχεῖα καὶ πᾶσαν διατύπωσιν τοῦ ὥραίου, ἀπὸ τῶν μᾶλλον διαφανῶν καὶ καθηρῶν μέχρι τῶν ἀσαφεστάτων καὶ μυστηριώδεστάτων; Μήπως λ. γ. πρόσωπά τινὰ καὶ πράγματα ἐν τῇ Ὁμηρικῇ ποιήσει, ὡς ἡ Ἐλένη, ὁ Ὄδυσσεύς, ἡ Κίρκη, τὸ νηπενθές, τὸ πλοῖον τῶν Φαιάκων, ὁ κῆπος τοῦ Ἀλκινόου καὶ τόσα ἄλλα, δὲν προστηλούστον νοῦν καὶ δὲν συγκινοῦν τὴν καρδίαν ὅχι δι' ὅσων ἀπλῶς ἐκράζουν μόνον, ἀλλὰ πρὸ παντὸς δι' ὅσων βαθέως ὑπονοοῦν, ὡς ποιητικὴ τουτέστι σύμβολα, καὶ ὅχι ὡς πλάσματα μόνον; Μήπως λ. γ. πρόσωπά τινὰ καὶ πράγματα ἐν τῇ ποιητικῇ φιλοσοφίᾳ Πορφύριος δὲν συνέθεσεν ὀλόκληρον πραγματείαν περὶ τοῦ ἄντρου τῶν νυμφῶν καὶ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, τῶν ἐν τῇ Ὁδύσσει, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλληγορικὴν σημασίαν των, ἵκανὴν νὰ ἀπελπίσῃ πάντα ἀμύντον; Μήπως τὸ ἐλληνικὸν πνεύμα δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς πηγὴ ὑπεράνω κειμένη παντὸς λατινισμοῦ καὶ παντὸς γερμανισμοῦ, κατὰ τὰς περιστάσεις διενέμουσα ποικίλως τὰ καθαρὰ νερά της ἐπὶ ταύτης ἡ ἔκεινης τῆς ποιήσεως, ἀρχαιοτέρας ἡ νεωτερας, βορείου, ἡ μεσημβρινῆς, κλασικῆς ἡ ρωμανικῆς; Ἀλλὰ μήπως τὴν καθηρότητα τῶν νερῶν τούτων ἐπαισθητῶς δὲν ἡλοίωσαν τὰ μετ' αὐτῶν ἀναμιγθέντα ὅδετα τοῦ Χριστιανισμοῦ; Μήπως διευκρινίσθησαν ἀνεκλήτως τὰ πνευματικὰ γνωρίσματα τῶν διαφόρων πολιτισμένων λαῶν, μήπως τὰ διακριτικὰ στοιχεῖα τῶν ὀστημέρφαι δὲν καθίστανται μᾶλλον δυσδιάκριτα καθόσον αὔξανει ἡ φυσικὴ καὶ ἡθικὴ μεταξὺ τῶν λαῶν ἐπιμιξία; Μήπως τὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν διαφορῶν τῶν φυλῶν δὲν ἀπασχολεῖ ἀνέκαθεν τὰς ἐρεύνας, καὶ δὲν προ-

καλεῖ καὶ νέα ἐκάστοτε πορίσματα εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ; Μήπως ἡ ἐπιδρασίς τῆς φυσικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀτυποστράιρας ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς διανοίας, ὡς ἰσχυρῶς ἀνομολογεῖται, ἔξι ἵστον ἰσχυρῶς δὲν ἀμφισθητεῖται; Μήπως ὅτι ὀνομάζεται ποιλίου δὲν εἶναι τὶ πολυσύνθετον, καὶ ἐπομένως δυσεξήγητον; Μήπως ἡ ποιήσις καὶ ἡ φιλολογία καθόλου δὲν ἀποτελεῖ ἀρότερον καὶ δύναμιν αὐθύπαρκτον καὶ αὐτοτελῆ, ἡ τις ἀναπτύσσεται κατὰ νόμους ἀνεξαρτήτους τῆς ἐπιδράσεως τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου; Μήπως παρὰ τὸ καθόλου πνεύμα μᾶς τινος φυλῆς ἡ φιλολογίας δὲν ἀναπτύσσεται τὸ ἀτομικὸν πνεύμα, ἀντίθεσις καὶ διάψευσις τοῦ καθολικοῦ; Μήπως ὁ ἄνθρωπος, ἀν εἶνε «συνέγεια τῆς φύσεως», ὡς ἀπεκλήθη, ἀλλὰ δὲν εἶνε πολλάκις καὶ ἡ τρόπον τινὰ ὑπερφυσικὴ ἀντιδρασίς κατὰ τῆς φύσεως ταύτης; Καὶ τέλος, μήπως αἱ ἀγγλοσαξωνικαὶ φιλολογίαι δὲν ἐπιδεικνύουν ἔξογα ἔξογου σαφηνείας ποιήματα, ὡς ἐπιδεικνύουν αἱ νεολατινικαὶ ἔξογα πάλιν ὑψηλῆς ἀσφείας καλλιτεχνήματα; 'Αλλ' ἀντιπαρατηρήσεις, ἀναπτυξεῖς, καὶ ἀναδρομαὶ τοιαῦται παρέγουν ὑλην ὅχι πρὸ δύο ἀρότρα τῆς «Εἰκ. Ἐστίας», ἀλλὰ πρὸς συγγραφὴν βιβλίου ὄλοκλήρου, εὐλόγως δ' αρότρο τέρερον θὰ ἥδυντο νὰ μοῦ ὑπερβολῆς, ὡς πρὸς τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἔνστασις ὅτι ἄλλο ζήτημα οἱ ἔξι ἀντικείμενον καθορισμοὶ καὶ τὰ καλολογικὰ διδάχματα περὶ σαφηνείας καὶ ἀσφείας ἐν τῇ ποιήσει, καὶ ἄλλο ζήτημα αἱ ἐντυπώσεις τῶν ἀναγνωσκόντων ποιήματα, οἱ ὄποιοι, κατὰ γενικὸν κανόνα καὶ συνοπτικάτα, πάνοτι, τι δὲν καταλαμβάνουν, γρακτηρίζουν ὡς ἀσφέδες καὶ ἀποκρούουν ὡς ἀνόητον, μόνον δὲ ὅτι ἐννοοῦν, τὸ ἐγκολποῦνται ὡς σαφὲς καὶ τὸ σέβονται ὡς σοφόν. 'Αλλ' εἶνε τοῦτο λογικόν· Λυδία λίθος τῆς ποιητικῆς ἀξίας εἶνε ἀπολύτως καὶ πάντοτε ἡ ἀντιληφτὶς τοῦ ἀναγνώστου, ἡ ὄποιος κατὰ ἐνηνήντα ἐννέα τοῖς ἑκατὸν εἶνε κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος ἡ ἄκρα ἀντιθέσις τῆς ἰδέας τοῦ ποιητοῦ; Διὰ τὰς ἀσφείας του, αἱ ὄποιοι σημειωτέον διτοι καὶ πολλάκις πάνοτι ἄλλο εἶνε ἡ ἀσφείαι, πρέπει νὰ προγραφῇ ὁ ποιητὴς ἡ νά δυλοκοπηθῇ ὁ ἀναγνώστης; Καὶ διότι ὁ ὅγλος εὐφραίνεται ἀκούων τοὺς στίχους τοῦ σαφεστάτου Θεοδοσίου, εἶνε διὰ τοῦτο Ὁμηρος ὁ Θεοδοσίου; Καὶ διότι ἄλλης φύσεως ὅχλος, ὁ τῶν στενοκεφάλων, χυδαιότερος τοῦ πρώτου, δὲν καταλαμβάνει γρὺν ἀπὸ τὸν Σέλλευ λ. γ., ὁ Σέλλευ εἶνε ὄμότιμος τοῦ ἀσφεστάτου Ἐξαρχοπούλου; Καὶ ὅμως εἶνε παρατηρημένον διτοι τὸ κοινὸν ἐν γένει, καὶ εἰς κοινωνίας ἀσυγκρίτως περισσότερον τῆς ἰδικῆς μας ἀνεπτυγμένας, ἀν δὲν πειθάληπη πάντοτε τοὺς Θεοδοσίους, ἀλλὰ συνηθέστατα δυσπιστεῖ, καὶ λανθάνουσαν ἀντιπάθειαν τρέφει πρὸς τοὺς Σέλλευ. Κατὰ τῆς τοιαῦτης κτηνωδίας εὐγλώτως διαμαρτύρονται οἱ ποιηταί. Καὶ

δὲν εἶνε ἄκαιρον νὰ παραχθέσω ἐνταῦθα τοὺς σοφοὺς λόγους τοῦ Ἀγγλου Coleridge ἐκ τῶν βαθύνουστέρων ποιητῶν τοῦ αἰώνος μας, ἀπαντῶντος εἰς τὰ σφρόδρα κατηγορητήρια κατὰ τῆς σκοτεινότητος τῶν στίγμων του: «Πράγματι σκοτεινὸς εἶνε ὁ ποιητής, ὅταν αἱ συλλήψεις του εἶνε ἀσφεῖς, ἡ γλώσσα του πλημμελής, αἱ ἐκφράσεις του ἀδόκιμοι». Ἀλλ᾽ ὅταν εἰς ποίημα τῇ ἔξυπακούεται πλήθος ἰδεῶν ἡ προσωποποιοῦνται ἐν αὐτῷ ἀφρορημέναι ἀλήθειαι, τὸ ποίημα τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κατανοῆται εὔκολα ἀπὸ ὅλους, καὶ δὲν πρέπει νὰ προγράφεται ὡς σκοτεινὸν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν πταίει ὁ ποιητής, ἀλλ᾽ ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ἀναγνώστου». Εὐτυχῶς ἀλλο πράγμα ἡ δημοτικότης, καὶ ἀλλο ἡ ἀξία ἐν τῇ τέχνῃ ποσάκις μάλιστα ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν φιλολογιῶν βλέπομεν πραγματοποιουμένην κατ᾽ οὐσίαν τὴν βαθείαν ταύτην ἀλήθειαν τοῦ Ἐτσεγαράχ, ὃσον ύπερβολικῶς καὶ ἀν τὴν διατυπώνη εἰς τὸν «Μέγαν Γαλεότον»: «Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν πεζὸν αἱ λεπτότητες τῆς διανοίκας δὲν ἔχουν πέρασιν, εἰμὴ τρεις αἰῶνας ἀρχοῦ ἀποθένη ἑκείνος ὁ ὄποιος τίς εἴπε!» Καὶ τί ἀλλο εἶνε ἡ ποίησις, ἀν δὲν εἶνε τὸ ἄνθος τῆς διανοητικῆς λεπτότητος;

Βεβαίως ὁ καθένας εἰν' ἐλεύθερος, ἐκ φύσεως ἡ ἐκ μαθήσεως, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ποιητῶν νὰ ἐλκύεται ἀπὸ τὸ καθυκρόν καὶ τὸ πλαστικὸν κάλλος πολὺ ζωηρότερον ἡ ἀπὸ τὴν σκοτεινήν καὶ τὴν μουσικὴν ὡραιότητα, καὶ τὴνάπαλιν. Εἰς τόπον δὲ καὶ εἰς βίον ὡς ὁ ἴδιος μας θὰ ἦτο κάπως παραδοξός ἡ προτίμησις τῶν ἑξωτικῆς φύσεως, ἀσταθῶν καὶ ὡς ἐν ὄνειρῳ γοητευτικῶς διακυμανομένων εἰς βάθυ δυσκολοδιάκριτα γραμμῶν ἀπὸ τὰ τόσον εἰς τὸν οὐρανόν μας προσδιάζοντα σταθερά, εὐκρινῆ καὶ λαμπρόγρωμα σγήματα. Ἀλλὰ τοιαῦται προτιμήσεις δὲν ἀπαρτίζουν κανόνας, μάλιστα προκειμένου περὶ τῶν ἀναγρούμένων εἰς τὸ καθυκρόν πνεῦμα, πρὸς ἑξήγησιν τοῦ ὄποιού δὲν ἐπαρκεῖ ὁ ἑξωτερικός, ὁ περιβάλλων τὸ πνεῦμα τοῦτο κόσμος.

Καὶ ἀνεξαρτήτως τόπου καὶ χρόνου, ὡς ὑπάρχουν ποιηταὶ τοῦ ἀσφροῦς, καὶ ποιηταὶ τοῦ σαφοῦς, οὕτω ὑπάρχουν καὶ ἀναγρῶσται εἰς τῆς ἀσφείας τὰ βάθη ἀνεύρισκοντες τὴν ποίησιν, ὡς ὑπάρχουν ἔτεροι μόνον ἐν τῇ σφρονείᾳ ἀποθευμάζοντες τὸ ποιητικόν, ὡς ὑπάρχουν ἄλλοι, οἵτινες, εὑρύτερον ἵσως βλέποντες, αἰσθάνονται τὴν ποίησιν ὡς τὸ ἀρμονικώτατον κράμα ἀφ' ἐνὸς τοῦ πνευματικοῦ καὶ μουσικοῦ καὶ ὄνειρωδούς καὶ ἀσφροῦς, καὶ ἀφ' ἔτερου τοῦ ὑλικοῦ καὶ πλαστικοῦ καὶ πραγματικοῦ καὶ σαφοῦς, καὶ ἔκφρασιν ἀμεσον ὄμοιον καὶ ὑπονοούμενην, ἀπλῆν ἐν ταύτῳ καὶ πεπλεγμένην, ἀμφιστέρων τῶν στοιχίων τούτων, συνηνωμένων, ὡς ἐν τῇ φύσει, οὕτω καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Επίσης, προκειμένου περὶ ἄλλων ἀπόψεων τῆς τέχνης, ὑπάρχουν ποιηταὶ καὶ ἀναγρῶσται ἴδιαι-

σταὶ, ποιηταὶ καὶ ἀναγρῶσται πραγματισταὶ, ποιηταὶ καὶ ἀναγρῶσται αἰσθηματίαι, εἰρωνει, ζωηρόφοι, φιλόσοφοι, ἐρασιτέγνοι, πιστεύοντες, σκεπτισταὶ κτλ. κτλ.

Δὲν γνωρίζω ἀλλαγοῦ τί γίνεται, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι: εἰμι βέβαιος ὅτι αἱ τάξεις τῶν ὄποικοστότες φύσεως ἀναγρωστῶν τούτων είνε σχετικῶς ἀραιαῖς, ἡ μᾶλλον δὲ πολυπληθεστέρα δυστυχώς (καὶ δὲν εἶνε τοῦτο ἀξίον ἐκπλήξεως, ἀφοῦ τὸ ἔθνος δοῦλον εἰν' ἀκόμη τοῦ Δασκαλισμοῦ) ἡ μᾶλλον πολυπληθεστέρα τάξις, ἡ περιλαμβάνουσα παντὸς φύλου καὶ πάσης τάξεως καὶ μαθήσεως ἀνθρώπων, εἶνε ἡ τῶν ἀναγνωστῶν, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τὰ ποιήματα, μόνον ὅταν ταῦτα ἀναμασσοῦν τὰ τετριμένα, τὰ κενά, τὰ ἐλαφρά, τὰ συνήθη, καὶ τὰ πεζά, πάσκων δὲ ποίησιν, καὶ τὴν καθαρωτάτην καὶ τὴν ρητορικωτάτην, μόνον διότι αὐτὴ δὲν λιμνάζει μέσα εἰς τὰ περὶ ὄντο λόγος τέλματα, κηρύττουν ἀσφῆ καὶ ἀποκηρύττουν ὡς ἀκατανόητον. Πανηγυρικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω παρέσχε τελευταῖον καὶ δημοσίευμά τι: ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ «Ἐφη. τῶν Συζητήσεων» ὑπὸ στοιχείον Π (δὲν θέλω νὰ πιστεύω ὅτι κρύπτεται ὑπὸ αὐτὸς φίλος ποιητής) κατὰ πάντα λόγον ἀξιών τῆς ποιήσεως. Κρίσεως ἡ ἐπικρίσεως αὐτῶν ἀπόπειρα καὶ μία δὲν ἔγινε κακομία ἐπιφύλαξις: οὐδενὸς οἰουδήποτε ἀμαρτήματος παράθεσις: μετὰ δογματικάς τινας ρήτρας δικτατορικῶς ἐπειμάτο ἡ διεύθυνσις τῆς «Εἰκ. Ἐστίας» διότι καὶ ἀπλῶς μόνον ἐδημοσίευσε τοιαῦτα ἔργα ἀκατάληπτα καὶ ἀμούσα! Τὰ ποιήματα τοῦ κ. Γρυπάρη δυνατὸν νὰ περιέχουν λέξεις τινάς ἀρχαικὰς ἢ ἀσυνήθεις (περὶ τῶν τοιούτων λέξεων ἐπανειλημμένων, ἀλλαγοῦ καὶ ἐνταῦθα, διετύπωσα τὴν γνώμην μου) καὶ τινά ἐδῶ κ' ἐκεῖ μικροσκοπικά, καὶ ἀσημαντα ὅλως καὶ ἀνεπαίσθιτα στιχουργικά φεγγάδια. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος τῶν ἀρετῶν αὐτῶν εἶνε τόσον πρόδηλος, τόσον χτυπητός στὰ μάτια, τόσον αἰσθητός εἰς τὴν ἀκοήν, στίγμα, ρυθμός, ἥχος, σύλληψις, ἐκτέλεσις, ιδέα καὶ αἰσθημα, ὥστε καὶ ὁ μᾶλλον ἐπιφυλακτικὸς καὶ ὁ μᾶλλον αὐστηρὸς ἀναγνώστης, ἀρκεῖ νὰ κατέγρη τὸ αἰσθημα τοῦ καλοῦ, καὶ νὰ εἶνε ἐλεύθερος προλήψεων, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίαν των, νὰ μὴ τὰ γαρετίσῃ ὡς εύοιώνους ἀρχὰς ἀφόγων ἔργων. Καὶ αὐτὴ ἡ γρήσις τῶν τριῶν τεσσάρων, ὅχι περισσοτέρων, ἀσυνήθιων λέξεων (Βελαρύτης καὶ Κρυστάλλης τὰς μεταγειρίζονται κατὰ δεκάδας), αἵτινες θὰ ἡδύναντο νὰ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ ἄλλων ἐξ ἵσου καλορώνων καὶ σπανίων, κάπιας δὲ γνωριμοτέρων, καὶ αὐτὴ φανερώνει τὴν τόλμην καὶ τὴν περὶ τὴν ἀριθμογίαν φροντίδα τοῦ σοννετογράφου. Εἰνε ἀκατάληπτοι καὶ ἀμούσοι λέξεις καὶ ὁράσεις,

ώς «οἱ καλεσμένοι ποῦ χαροκοποῦν ἄγνοι: αστοί, ἡ νεροκαμένη ὄχια, ἡ θραψερὴ Σχλώμη, τάραθμο μακρά τῆς πάρκας, τὸ δρόσοπαγο ποῦ τινάζει τοῦ ὑπνου τάποκάρωμα, τὰ δροσοστάλαγμα στεφάνια, τὰ σγουρὰ δάση, ὁ χαμοσυρτός Στρυμών, ἡ ξέφωτη Ροδόπη, ὁ στερνὸς Ἀστροφεγγίτης, ἡ ὄνειροξεδιαλύτρα μέρα, τὰ ἡσιώπια τοῦ ὑπνου, ἡ Βουλὴ μοιρολογίτρα, οἱ σταλαχτίτες τοῦ κρεμνοῦ, τὸ τρεμοφέγγισμα τοῦ ἄστρου, τὸ γλυκανάζλεμψα, τὸ ξυνόψηλο τῆς Γνώσεως, τὰ βαρειοκοιμημένα μάτια;» Εἶνε ἀμούσα καὶ ἀκατάληπτα ἡ παρὰ τὴν Νεκρὰν θλασσαν ἀσφαλτόστρωτος Μακώρ, ἡ φεγγοβούλουσα καὶ ἀπηγοῦσα τὰς ἀκολάστους εὐωχίας τοῦ Ἡρώδου, ἐνῷ ἡ Ἡρωδίας «πλαγάζει στοῦ γαρεμοῦ τὸ πάτωμα» καὶ ὡτακουστεῖ, παρεδερούμενη ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ ἀπὸ τὸ μίσος, καὶ ἀκόμη τὴν κατάραν τοῦ Προδρόμου, ἀνεργούμενη ἀπὸ τὰ βάθη φυλακῆς του, κατάραν κατὰ τῆς ἀνομίας της, καὶ ὡς ἡ ὄγεντρα πετὴ τὴν γλωσσάν της, πετὴ καὶ αὐτὴ ἐν μέσῳ τῶν συμποτῶν ὑπέρκαλον καὶ καταστόλιστον. γόνσαν γορεύτριαν, τὴν κόρην της, τὴν Σαλώψην, διὰ νὰ ζητήσῃ ὑστερα, ὡς ἀμοιβήν της, ἐπὶ πίνακι τὴν τιμίαν κεφαλὴν τοῦ Ναξίου; «Αμούσα καὶ ἀκατάληπτα ἡ περιγραφὴ τῆς Ροδόπης ποῦ ξυπνά καὶ πρώτη δέχεται τὰ ρόδα τοῦ Ἡλίου, στεφάνια δροσοστάλαγμα στὸ μέτωπό της ἀπὸ τὸ ἔρωτικό του γέρι, καὶ στυλωνεὶ τὴν κορφή της μεσουρανίς, κ' ἐπάνω της γυαλίζει τὸ τελευταῖον ἀστρο σὰ δροσοσταλίδια σὲ φύλλα ρόδου, ἐνῷ ἡ νύχτα βασιλεύει ἀκόμη κάτω;» Αμούσα καὶ ἀκατάληπτα, ἡ εἰκὼν τῆς Εκάβης Βουλῆς μοιρολογίτρας καὶ τῶν πενήντα γυιῶν της τῶν νεκρῶν, σπαρακτικοῦ ὄνειρου καὶ συμβόλου τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ, πέτρινης γιὰ τὰς δικούς της, τόσον εὐκισθήτου προς τοὺς ξένους πόνους; «Αμούσα καὶ ἀκατάληπτα, ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἐρωτος ως τρεμοφέγγισμα ἀστρου μέσα εἰς τὰ σκότη τῆς Ψυχῆς, ἡ ὄποια δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπόλαυσίν του ὡς ὄνειρου, ἀλλὰ θέλει καὶ νὰ τὸ ψηλαφήσῃ τὸ ὄνειρον αὐτό, καὶ ἀνάφτει τὸ λυγνάρι, καὶ τὸ βλέπει ἐνσαρκωμένον τὸ ὄνειρόν της, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ τὸ χάνει, ὡς κάθε ὄνειρον, στὸ πολὺ φῶ; Καὶ τὶ ἄλλο εἶνε ἡ «Σαλώψη» παρὰ ἐπική ἀφήγησις τοῦ γνωστοῦ ἐπεισοδίου τῆς Νέας Διαβήτης, τὶ ἄλλο ἡ «Ροδόπη» παρὰ ἀπλῆ εἰκὼν τῆς φύσεως, τὶ ἄλλο τὰ «Ὕπνου δάκρια» ἡ πλαστικὴ ἀπόδοσις μιᾶς ψυχῆς καταστάσεως, τὶ ἄλλο ὁ «Ἐρως καὶ η Ψυχή» ἡ τοῦ γνωστοῦ ἀρχαίου μύθου φιλοσοφικὴ ἀνάπλασις; Προκειμένου περὶ ποιημάτων ἀρκούντων σαφῶν, τόσον δὲ μόνον ἀσφρῶν, ὅσον γρειάζεται διὰ νὰ μὴ μεταβληθῇ ἡ ποίησις εἰς ιστορικήν, περιγραφικήν, μυθολογικήν ἡ αἰσθηματικήν πεζολογίαν, ποιημάτων ἀτινα, ὡς κάθε ἀξίων τοῦ ὄνόματος ποίημα, ἀποτελούνται ἀπὸ

Στὴν Βρύση

τὴν σύζευξιν τοῦ σαφοῦς καὶ τοῦ ἀσαφοῦς, τοῦ ρητοῦ καὶ τοῦ ἔξυπακουομένου, ἡναγκάσθην νὰ προθῶ εἰς τὰς περιττὰς ἵσως ἀπαριθμήσεις ταύτας, διὰ νὰ δεῖξω ὅτι τὸ ἄμουσον καὶ τὸ ἀκατάληπτον περιέχεται ὅχι εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν, ἀλλ' εἰς τὰς διανοίας τῶν τοιούτων κριτῶν, εἴτε οὕτωι ἀντιπροσωπεύουν τὴν γνώμην ἑαυτῶν καὶ μόνον, εἴτε τὴν ἀντίληψιν μεγάλης μερίδος τοῦ κοινοῦ, ἀδιάφορον. Ἐνθυ-

μοῦμα! ὅτι πολὺ ἐκτενεστέραν καὶ μᾶλλον περιττὴν τῆς ἄνω ἀνάπτυξιν ἡναγκάσθην ἄλλοτε νὰ ἐπιχειρήσω ὅχι διὰ στίχους εἰς τοὺς ὄποιους ὄπωσδήποτε λανθάνουν νοήματα, προϋποθέτοντα ώρισμένην πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀναγνώστου πρὸς ἀντίληψιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπλούστατον, ὃσον καὶ ὑψηλότατον τραγοῦδι τῆς «Φαρμακωμένης» τοῦ Σολωμοῦ· τραγοῦδι τοῦ ὄποιου τὸ νόημα δὲν ἡμποροῦσε νὰ νεωτέρων ἔργων του· πολλαὶ κυρίαι κατευ-

καταλάβῃ εἰς γνώμην μου, ἔξυπνος ἄλλως ἀνθρωπος, ἀπορῶν διατί τὸ θαυμάζομεν. Διότι ἂν θέλομεν νὰ ἔξετάσωμεν τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν καθαρῶς ὑποκειμενικὴν ὅψιν του, πᾶν ὅ, τι δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσωμεν, εἶναι ἀσαφὲς καὶ ἐπομένως ἀποκρουστέον, σαφὲς δὲ καὶ ἀξιοθαύμαστον πᾶν ὅ, τι εὐρίσκομεν σύμφωνον μὲν τὴν ἀνάπτυξιν μας. Ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ μέτρον τοῦτο, τὸ δίστιχον:

Κί δσα πνεύματα ἐδῶ στὰ πλάσματά [τους εἶδα

Ἀκαθρέψτιστα ἔκει θωρεῖ τὰ ἡ φαντασία, διὰ τοὺς μὲν εἶναι σκοτεινότατον καὶ ἀκατανόητον, εἶναι φωτεινότατον καὶ γεμάτον ἀπὸ νόημα διὰ τοὺς ἄλλους, ὃσοι διαχρίνουν μέσα του μίαν ἀκτίνα τῆς περὶ τύπων καὶ ἀντιτύπων φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος ἀλλὰ πρὸς ἐκτίμησιν βαθέων καὶ ὑψηλῶν στίχων εύνόητον ὅτι δὲν χρειάζεται κανενὸς Πλάτωνος γνῶσις, ἀλλὰ διανοίας μόνον ἀνάλογος λεπτότης. 'Ἐνῷ ἀρ' ἔτερου τὸ δίστιχον

Πάπια τοῦ γυαλοῦ,
Μήν ἀγαπᾶς ἄλλον,
συμφώνως πρὸς τὸ ἐν λόγῳ μέτρον,
περικλείει τὸ ἰδεῶδες τῆς ποιήσεως,
ἰδεῶδες σαφηνείας καὶ διαυγείας,
ὅπερ ὅταν αὗτη ὑπερπηδᾷ, μεταβάλλεται βέβαια εἰς ἀκατάληπτον
καὶ ἀμούσον φορητὸν λέξεων.

Κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο ὁμοίως πᾶσα ποίησις περικλείουσα καὶ ἀφομοιοῦσα στοιχεῖα ἐκ τῆς μυθολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης, δηλονότι ὀλόκληρος ἡ ὑψηλὴ ποίησις ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εἶναι ἀκατάληπτος, μόνον δὲ καταληπτὴ ἡ ἀνακινοῦσα τὰς βαναλιτές τοῦ δρόμου καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο ὑπάρχει καὶ εἶναι ὥραιον πᾶν ὅ, τι πλέον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, πᾶν δ' ὅ, τι διαφαίνεται εἰς τὸ βάθος εἶναι ἀνύπαρκτον, ὅταν δὲν εἶναι δυσειδές. Κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ξεύρουν τί τοὺς γίνεται οἱ πλέον μεγαλοφάνταστοι τῶν ποιητῶν, ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι· πρὸς δὲ καὶ αὐτοῖς, τῶν ὅποιων ἡ ποίησις φέρει γενικῶς δημοτικώτερον, καθαρώτατον δὲ καρακτῆρα, ἀποβάίνουν βαθυμῆδὸν τόσον ὀλιγώτερον προσιτοί, ὃσον ζωηρότερον προβαίνουν χαράσσοντες εἰς τὰ ἔργα τῶν σφραγίδα τῆς ποιήσεως. Διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν σχετικὸς μᾶλλον εὐπρόσδεκτον ἐκ τῶν συγγρόνων ποιητῶν, ἀναφέρω ὅτι οἱ τόσοι εὐθουσιασμένοι ἀπὸ τοὺς «Ιστοὺς τῆς Αράγυνης» ἤρχισαν νὰ μορφάζουν δυσαρέστως μετὰ την ἔκδοσιν τῶν

